

Собко О. Н.

Тернопольский национальный экономический университет

НОВЕЛІЗАЦІЯ ВЕКТОРОВ ПОСТРОЕННЯ МЕХАНІЗМА КРЕАЦІЇ СТОИМОСТІ ПРІДПРИЯТТЯ

Резюме

Исследованы теоретические аспекты формирования и функционирования механизма креации стоимости современных предприятий. Разработана система генераторов креации стоимости предприятия, рассмотренных через призму развития интеллектуального капитала. Обоснованы принципы построения и критерии эффективности использования механизма креации стоимости предприятия в условиях новой парадигмы хозяйствования.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал предприятия, креация стоимости предприятия, компетенции предприятия, механизм креации стоимости предприятия, интеллектуальный портфель предприятия, устойчивое развитие.

Sobko O. M.

Ternopil National Economic University

AMENDMENT OF VECTORS BUILDING OF AN ENTERPRISE VALUE CREATION MECHANISM

Summary

The theoretical aspects of formation and functioning of enterprise value creation mechanism were investigated. The system of producers of enterprise value creation investigated from the point of view of intellectual capital development was proposed. The principles of forming and performance criteria of enterprise value creation mechanism have been proved in the conditions of new paradigm of management.

Keywords: enterprise intellectual capital, enterprise value creation, enterprise competencies, enterprise value creation mechanism, enterprise intellectual portfolio, sustainability development.

УДК 337.43:633.85

Токарчук Д. М.

Вінницький національний аграрний університет

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Використано системний підхід до вирішення питань ефективності виробництва ріпаку. Запропоновано напрями вдосконалення менеджменту ефективності виробництва культури в умовах підприємства. Очікувані результати впровадження включають покращення натуральних і вартісних показників ефективності виробництва.

Ключові слова: ріпак, ефективність, менеджмент ефективності, собівартість, якість.

Постановка проблеми. Ріпак є важливою енергетичною культурою, яка широко використовується для виробництва біопалива. На жаль, в нашій державі цю культуру вирощують переважно на експорт, що пояснюється високими закупівельними цінами та введенням акцизу на біодизель, вироблений в межах держави. Зважаючи на високий попит на ріпак на зовнішніх ринках, в Україні площі посіву під цією культурою є досить значними – 0,8–0,9 млн. га. Подальше нарощення виробництва необхідно здійснювати не екстенсивним, а інтенсивним шляхом, оскільки збільшення площі посіву призведе до порушення раціональних сівозмін та втрати родючості ґрунтів. Перед українськими підприємствами постало нагальне питання збільшення ефективності виробництва ріпаку з застосуванням новітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням виробництва ріпаку присвячені роботи багатьох науковців, серед яких Ю. Гаркавенко, С. Кандул, С. Концеба О. Маслак, І. Марков, Н. Міщенко, Б. Оверченко, В. Олійник та ін. Серед іноземних авторів слід згадати М. Firrisa, G. Rice, J.R. Reynolds, R. Renner та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У великій кількості публікацій,

присвячених виробництву ріпаку, в основному розглядається питання організації виробництва з точки зору технології або оцінюється сучасний стан виробництва ріпаку в Україні і в світі. Натомість потребують розробки і систематизації заходи, що забезпечать прибуткове та високорентабельне виробництво культури в умовах підприємства з врахуванням існуючих резервів підвищення ефективності.

Метою статті є розробка напрямів вдосконалення управління ефективністю виробництва ріпаку, що включають різноманітні заходи в розрізі діяльності підприємства, що дасть змогу підвищити ефективність галузі.

Виклад основного матеріалу. Менеджмент ефективності діяльності підприємства і виробництва окремих видів продукції розглядається науковцями з різних точок зору. Для визначення функціонального змісту управління ефективністю науковцями пропонується використовувати розповсюджене виокремлення спеціальних функцій управління [1, с. 52]. Використовуючи такий підхід, управління ефективністю діяльності можна розглядати як одну зі спеціальних функцій управління, пов'язану з управлінням господарсько-фінансовою діяльністю підприємства.

Більш обґрунтованим є розгляд менеджменту ефективності як системи, яка складається з ряду підсистем (напрямів), відповідно до функціональних сфер діяльності підприємства, згідно підходу, запропонованому А.В. Куценко [2, с. 24] Відповідно до системного підходу, для реалізації потенціалу ефективності виробництва ріпаку сільськогосподарськими підприємствами доцільно застосовувати заходи в розрізі різних сфер діяльності підприємства, які прямо чи опосередковано впливають на результативність виробництва (рис. 1).

До основних напрямів вдосконалення менеджменту ефективності виробництва ріпаку слід віднести:

- 1) управління ресурсами;
- 2) управління процесом виробництва;
- 3) управління реалізацією продукції;
- 4) управління якістю продукції.

Основна мета першого напрямку – управління ресурсами – це підвищення ефективності використання ресурсів, що застосовуються для виробництва ріпаку, різними шляхами. Оцінка впливу заходів щодо підвищення ефективності використання ресурсів визначається показниками ефективного використання кожного виду ресурсів.

Серед матеріальних ресурсів, що використовуються при виробництві ріпаку, вагому частку займають основні засоби. В цілому сукупність резервів покращення використання основних засобів підприємства може бути поділена на дві великі групи:

- технічне вдосконалення засобів праці;
- збільшення тривалості роботи машин та обладнання (рис. 2).

Особливе значення для підвищення ефективності виробництва ріпаку має раціональне використання машинно-тракторного парку за рахунок збільшення змінного і річного виробітку, підвищення ефективності і якості механізованих робіт на основі раціонального співвідношення силових і робочих машин, забезпечення їх комплексності і комплексності.

Для досягнення цього підприємству доцільно брати у лізинг або орендувати передову сільськогосподарську техніку, яка одночасно виконує декілька операцій за один прохід. Це дасть змогу не тільки зменшити витрати на амортизацію та ремонт,

а й значно зменшити витрати паливно-мастильних матеріалів, а через це – здешевити виробництво продукції ріпаківництва.

Підвищення ефективності використання оборотних засобів при виробництві ріпаку передбачає оптимізацію витрат на паливно-мастильні матеріали, добрива, насіння тощо. Мінеральні добрива є однією з визначальних складових матеріальних ресурсів, необхідних для досягнення високих урожаїв ріпаку. Доведено, що витрати на їх придбання

Напрями	Складові	Очікувані результати
Управління ресурсами	- управління матеріальними ресурсами; - управління фінансами; - управління трудовими ресурсами.	- зменшення собівартості ріпаку на 10%; - збільшення продуктивності праці в ріпаківництві на 10%.
Управління процесом виробництва	- запровадження інтенсивної технології виробництва ріпаку; - запровадження раціональних сівозмін та ін.	- збільшення урожайності на 25%; - зменшення втрат при збиранні на 15%.
Управління реалізацією продукції ріпаківництва	- сертифікація продукції згідно вимог ЄС, що відкриє європейський ринок	- збільшення ціни і, відповідно, прибутку від реалізації ріпаку на 25%
Управління якістю продукції	- закупівля елітного насіння для виробництва ріпаку; - використання сортів з високим вмістом олії	- збільшення валового збору на 20%; - збільшення ціни на 10%.

Рис. 1. Напрями вдосконалення менеджменту ефективності виробництва ріпаку

Джерело: розроблено автором

Рис. 2. Напрями покращення управління основними засобами для підвищення ефективності виробництва ріпаку в підприємстві

Джерело: узагальнено автором

і використання значно менші, ніж дохід, одержаний від реалізації додаткового врожаю цієї культури. Використання нової техніки дасть змогу економити паливно-мастильні матеріали і, відповідно, витрати на них.

Вдосконалення управління фінансовими ресурсами передбачає суворе дотримання режиму економії при використанні фінансових ресурсів у процесі виробництва ріпаку. Практика переконує, що в підприємствах, де контролюється економне використання матеріально-грошових засобів, значно зменшуються витрати на одиницю продукції.

Управління трудовими ресурсами також відіграє значну роль у підвищенні ефективності виробництва ріпаку. Варто зазначити, що вирощування ріпаку потребує порівняно невеликих затрат праці, до того ж у періоди з найменшим напруженням сільськогосподарських робіт. Введення у сівозміну озимого ріпаку сприяє практично рівномірному розподілу використаних трудових ресурсів протягом періоду весна – осінь, за винятком тільки одного місяця – травня. Це пов'язано з тим, що такі технологічні операції, як висів озимого ріпаку та збирання врожаю, за термінами відбуваються раніше, ніж озимих зернових культур (пшениці та ячменю), що дає змогу уникнути «пиків» використання трудових ресурсів, а разом з тим зменшується напруга використання збиральної техніки [3, с. 7].

Для підвищення ефективності виробництва ріпаку необхідним є створення системи стимулювання персоналу та необхідних соціальних умов для його діяльності. Якщо раніше мотивація персоналу здійснювалася лише через удосконалення системи організації та оплати праці, то тепер вона

відбувається також і через залучення персоналу до процесу діяльності, самоствердження, самовираження, успіху. Таким чином, персонал має розглядатися вже не тільки як економічний ресурс, але і як потенціал, джерело розвитку певного підприємства та засобом підвищення ефективності функціонування окремих галузей, в т. ч. і ріпаківництва. Трудова мотивація стає активною частиною в процесі формування механізму управління, а вміння використовувати інтелектуальний потенціал певного підприємства перетворюється на першочергове завдання, одну із найбільш привабливих сфер діяльності механізму управління виробництвом продукції [2, с. 40].

Важливим напрямом вдосконалення менеджменту ефективності виробництва ріпаку є покращення власне процесу виробництва цієї сільськогосподарської культури. Цей напрям передбачає низку заходів (рис. 3).

Важливим для збільшення ефективності виробництва ріпаку в умовах господарства є вибір оптимальної технології для вирощування з подальшим формуванням сівозміни, що може дати кращий економічний ефект.

Фактори інтенсивної технології виробництва ріпаку є досить різноманітними (рис. 4). Проте лише їх комплексне застосування дозволить максимізувати прибутковість галузі.

Основні складові інтенсивної технології вирощування озимого ріпаку полягають у наступному:

- вирощування районуваних високопродуктивних безерукових і низькоглюкозинолатних «00» сортів і гібридів ріпаку, які характеризуються групою стійкістю до найбільш поширених хвороб і шкідників. На рослинах таких сортів інкубаційний період захворювання подовжений, а плодоношення патогенів – недорозвинене. Хімічна обробка посівів в окремих випадках виключається, а у разі проведення – у незначних масштабах. Використання стійких сортів не тільки заощаджує витрати на пестициди, але й, що найважливіше, – відвертає небезпеку забруднення навколишнього середовища та продуктів урожаю токсичними речовинами. У сільськогосподарських підприємствах рекомендується вирощувати кілька «00» сортів ріпаку, які мають генетичні відмінності щодо стійкості проти хвороб. Це дає можливість продовжувати строки сортозміни внаслідок повільнішого утворення нових вірулентних рас патогенів;

- сівбу проводити лише високоякісним насінням високих репродукцій районуваних безерукових і низькоглюкозинолатних сортів ріпаку в оптимальні строки для конкретної ґрунтово-кліматичної зони;

- агробіологічне обґрунтування розміщення ріпаку в сівозмінах після найкращих попередників і оптимальних строків щодо його повернення на попереднє поле;

- дотримання просторової ізоляції між окремими сортами ріпаку та іншими культурами;

- застосування обґрунтованих зональних систем основного і передпосівного обробітку ґрунту залежно від його стану та забур'яненості;

- забезпечення рослин елементами мінерального живлення під запрограмований урожай;

- використання спеціалізованого комплексу сучасних сільськогосподар-

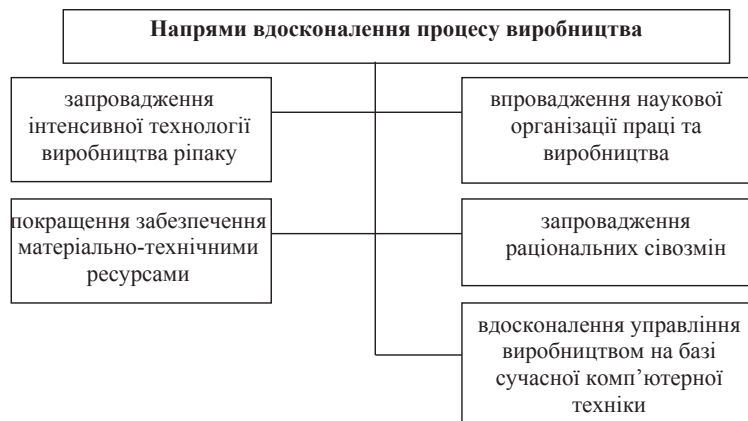

Рис. 3. Напрями вдосконалення процесу виробництва ріпаку на підприємстві

Джерело: узагальнено автором

Рис. 4. Фактори інтенсивної технології виробництва озимого ріпаку

Джерело: узагальнено автором

ських машин для якісного виконання всіх робіт в оптимальні строки;

- запровадження інтегрованої системи захисту ріпаку від шкідників, хвороб і бур'янів;

- суворе дотримання технологічної дисципліни при вирощуванні озимого та ярого ріпаку [4].

Вибір найбільш раціональних сівозмін для господарства певного виробничого напрямку залежить від особливостей ґрунтів, рельєфу території, організаційно-господарських та інших чинників. Але в кінцевому результаті велике значення має економіко-енергетична оцінка найбільш ефективних сівозмін. Вона показує, наскільки забезпечує сівозмінна максимальний вихід продукції при найменших витратах праці та засобів, як окупаються витрати на виробництво продукції тощо. Такий підхід до сівозміни нині дуже актуальний.

Ріпак досить вибагливий до земельних ресурсів. Він потребує родючих ґрунтів із задовільною водо- і повітропроникністю, нейтральною або слабкокислою реакцією ґрунтового розчину. Доведення ґрунту до відповідних вимог потребує додаткових витрат матеріальних ресурсів (вапнякового борошна, відповідних технічних засобів, паливно-мастильних матеріалів тощо). Раціональне розміщення посівів ріпаку в сівозмінах з максимальним насиченням зерновими культурами компенсує ці витрати [5]. При вирощуванні ріпаку попередники по-різному впливають на економічні показники виробництва. З'ясовано, що розміщення озимого ріпаку по гороху порівняно з вирощуванням озимого ріпаку з попередником озимих зернових сприяє зменшенню на 1 га посіву затрат праці на 0,36 люд.-год, мінеральних добрив – на 148,5 грн., засобів захисту рослин – на 67,49 грн. [3, с. 7].

Наступною складовою покращення менеджменту ефективності виробництва ріпаку є управління реалізацією продукції. Для підвищення ефективності реалізації ріпаку підприємствам важливо збувати продукцію за найкращими цінами. В сучасних умовах цього можна досягти при реалізації продукції за кордон. Головною перешкодою реалізації ріпаку безпосередньо до країн ЄС, які є головними імпортерами цього виду продукції, є відсутність сертифіката якості продукції та налагоджених зв'язків з закордонними партнерами.

Для підвищення ефективності реалізації ріпаку важливим є:

- проведення маркетингових заходів, що забезпечать ефективність реалізації;

- сертифікація продукції для реалізації за кордон;

- налагодження зв'язків з потенційними покупцями продукції.

Ще одним напрямом вдосконалення менеджменту ефективності виробництва ріпаку на біодизель є управління якістю продукції. Сьогодні одним з визначальних факторів, що стримують розвиток

ріпаківництва в Україні, є низька якість продукції, що залежить, головним чином, від вибору сорту.

Роль сорту, як фактора ефективного виробництва ріпаку, в рівній мірі велика як при екстенсивному, так і при інтенсивному землеробстві. В першому випадку головною особливістю сорту є стійкість проти несприятливих умов вирощування; в другому – здатність перетворювати потенційну родючість ґрунту в ефективну і тим самим забезпечувати стабільно високий збір (урожай) якісної продукції [6].

Збільшення урожайного потенціалу і якості ріпаку здійснюється створенням нових, безерукових сортів, вміст ерукової кислоти в насінні яких становить не більше 2%, із морфологічно однорідним стеблостоем; підвищенням крупності насіння, стійкістю його до осипання, полягання рослин і посухи; високою резистентністю до захворювань. Щорічно в нашій державі реєструють нові сорти, адаптовані до наших кліматичних умов, що дають гарні врожаї і високу якість продукції (табл. 1).

Таблиця 1

**Нові сорти ріпаку,
придатні для вирощування в Україні**

Назва сорту	Рік реєстрації	Рекомендована зона для вирощування
Альбатрос	2014	Лісостеп, Полісся
Артога	2014	Лісостеп, Полісся
Аватар	2014	Лісостеп, Полісся
Бенефіт	2014	Степ, Лісостеп, Полісся
Беньямін	2013	Лісостеп, Полісся
ГКХ 0224	2013	Лісостеп, Полісся
Гладіус	2014	Лісостеп, Полісся
ДК Екстрон	2013	Степ, Лісостеп, Полісся
Династі	2014	Степ, Лісостеп, Полісся
Елмер КЛ	2014	Лісостеп, Полісся
МАРАФОН	2014	Лісостеп, Полісся
Педро	2014	Лісостеп, Полісся
Рекорді	2014	Лісостеп, Полісся
Фрідолін	2013	Лісостеп, Полісся
Шерпа	2013	Степ, Лісостеп, Полісся

Джерело: [7]

Висновки і пропозиції. Підвищення ефективності галузі ріпаківництва є стратегічно важливим напрямом для нашої держави з огляду на роль ріпаку в забезпеченні прибутковості сільського господарства.

Використання запропонованих напрямів управління ефективністю дасть змогу покращити натуральні і вартісні показники ефективності виробництва ріпаку в умовах сільськогосподарських підприємств. Потрібно пам'ятати, що сукупне їх використання дасть синергійний ефект, тобто більший, ніж арифметична сума окремих ефектів.

Список літератури:

1. Салига К.С. Ефективність господарської діяльності підприємств / К.С. Салига. – Запоріжжя : ЗЦНТЕІ, 2005. – 180 с.
2. Куденко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : [монографія] / А.В. Куденко. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
3. Концеба С.М. Організація ресурсного забезпечення виробництва і переробки насіння ріпаку в регіоні : автореф. дис. ... к. е. н. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / С.М. Концеба. – Київ, 2011. – 20 с.
4. Марков І. Інтенсивна технологія вирощування ріпаку / І. Марков // Агробізнес сьогодні. – 2011. – № 10(209) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/plus-dodatok/439-intensyvna-tehnologiya-vygoschuvannia-ripaku.html>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оптимального співвідношення сільськогосподарських культур у сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України // Приватний практик : [інформ.-правовий довід.] [Електронний ресурс]. – 1- електрон. опт. диск. – Систем. вимоги : Windows 98/ME/NT 4.0/2000/XP/Vista.

6. Музафаров Н., Манько К. Вирощування урожайного ріпаку / Н. Музафаров, К. Манько // Агробізнес сьогодні. – 2012. – № 13(226) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/1159-vyroschuvannia-urozhainogo-ripaku.html>.
7. Державний реєстр сортів рослин, придатних для вирощування в Україні в 2014 році // Державна та ветеринарна служба України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vet.gov.ua/sites/default/files/ReestrEU-2014-06-16.pdf>.

Токарчук Д. М.

Винницький національний аграрний університет

НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕНЕДЖМЕНТА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА РАПСА НА ПРЕДПРИЯТИИ

Резюме

Использован системный подход к решению вопросов эффективности производства рапса. Предложены направления совершенствования менеджмента эффективности производства культуры в условиях предприятия. Ожидаемые результаты внедрения включают улучшение натуральных и стоимостных показателей эффективности производства.

Ключевые слова: рапс, эффективность, менеджмент эффективности, себестоимость, качество.

Tokarchuk D. M.

Vinnitsa National Agrarian University

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF MANAGEMENT OF RAPESEED PRODUCTION EFFICIENCY ON ENTERPRISE

Summary

System approach to the decision of questions of rapeseed production efficiency is used. Directions of improvement of management of culture production efficiency in the conditions of enterprise are offered. The expected results of introduction include the improvement of natural and cost indexes of production efficiency.

Keywords: rapeseed, efficiency, management of efficiency, prime price, quality.

УДК 659.235:007:631.1

Харченко В. В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДОРАДЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджено теоретичні основи формування системи інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Визначено види консалтингових послуг та частку консалтингового бізнесу у ВВП країн Європи. Встановлено чинники, що стримують ефективний розвиток інформаційно-консультаційного забезпечення в Україні. Спрогнозовано кількість наданих консультаційних послуг в Україні до 2018 р.

Ключові слова: інформація, інформаційно-консультаційне забезпечення, дорадництво, консультування, прогнозування.

Постановка проблеми. Нині здійснення підприємницької діяльності відбувається в складних економічних умовах. З метою ефективного управління аграрними формуваннями керівники повинні застосовувати різні методи, на основі яких приймати науково-обґрунтовані рішення в умовах ризиків та невизначеності. За даних умов важлива роль належить інформаційно-консультаційним (дорадчим) службам. Саме інформаційно-консультаційне забезпечення, що об'єднує освіту, науку та виробництво, сприяє ефективному поширенню достовірної та релевантної інформації і знань, що, в свою чергу, забезпечує підвищення рівня економічної ефективності аграрного підприємництва. Це зумовлює необхідність посилення уваги до даного питання та обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичним питанням функціонування та ефективного розвитку інформаційно-консультаційної діяльності в аграрному підприємстві

присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених: М.Ф. Безкровного, О.М. Бондаренка, О.Ю. Єрмакова, Т.П. Кальної-Дубінок, В.М. Кошелева, М.Ф. Кропивка, В.В. Клочана, П.Т. Саблука, М.З. Швиденка, О.В. Ульянченко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим за умов динамічного розвитку аграрного підприємництва особливо актуальним є застосування системного підходу щодо інформаційно-консультаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств та прогнозування його подальшого розвитку.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних та організаційно-економічних засад інформаційно-консультаційного забезпечення аграрного підприємства та надання рекомендацій щодо подальшого його ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. В висококонкурентних ринкових умовах товаровиробникам сільськогосподарської продукції необхідно вчасно